

Patrick Radden Keefe (Dorchester, Massachusetts, 1976) és redactor de *The New Yorker* i autor de *The snakehead* i *Chatter*. Ha escrit per a *The New York Times Magazine*, *Slate* i *The New York Review of Books*, entre altres mitjans. L'any 2014 va obtenir el National Magazine Award d'article de fons, i els anys 2015 i 2016 va ser finalista del National Magazine Award de reportatge. Ha rebut diverses beques, entre d'altres, de la New America Foundation i de la fundació Guggenheim. El seu llibre *No diguis res* (Periscopi, 2020) va guanyar el Premi Orwell de no-ficció política 2019 i va ser considerat un dels millors llibres de no-ficció de la dècada. Amb *L'imperi del dolor* (Periscopi, 2021) va guanyar el Premi Baillie Gifford de no-ficció. A *Canalles*, recull dotze històries publicades prèviament a *The New Yorker*, en una obra que ens permet tornar a copsar la seva destresa narrativa i periodística.

Ricard Gil

Va néixer a Barcelona l'any 1965 i té una dilatada trajectòria com a traductor de l'anglès al català i al castellà. És autor de la crònica autobiogràfica *Bola y cadena* (Milenio, 2003) i de la novel·la *Enhorabona pel programa* (66 RPM Edicions, 2018). És director del programa de ràdio *Guitarra, baix i bateria* (Ràdio Silenci) i ha publicat també una vintena de discos, la majoria amb el grup que va fundar a l'adolescència, Brighton 64.

Los Angeles Times – «Un llibre nou de Keefe significa deixar-ho tot de banda i tancar-se a casa amb les cortines corregudes: et passaràs hores llegint. *Canalles* és una col·lecció d'articles que ha publicat Keefe a *The New Yorker* i que parlen sobre criminals, estafadors i altres subjectes. És entretingut, evidentment, però el que hi destaca de manera brillant és la fascinació de l'autor per tot el que ens fa humans, fins i tot en la nostra versió més imperfecta.»

Michael Schaub, NPR – «Compulsivament llegidor, imbuït de tensió narrativa. És un recull excel·lent de la feina d'investigació de Keefe i una molt bona introducció a la seva escriptura lluminosa. Demostra la immensa habilitat que té com a narrador. *Canalles* és un llibre meravellós, no només perquè la prosa de Keefe és majestuosa, sinó també pel seu do natural per interpretar les persones. Posa de manifest que tots plegats som narradors poc fiables de les nostres vides, i escriu sobre tots aquests personatges amb una gran capacitat de comprensió. Aquest llibre és una joia.»

Tom Nolan, *The Wall Street Journal* – «Farcit de casos extraordinaris amb girs imprevisibles del destí...»

Publisher's Weekly – «És un recull superlatiu. Cada article d'aquesta tria és una joia periodística. Una escriptura meravellosa combinada amb uns personatges fascinants fan d'aquest llibre una lectura obligada.»

Booklist – «Un recull de varietat aclaparadora. Cada article és millor que l'anterior.»

Rachel Newcomb, *The Washington Post* – «Una lectura trepidant i, sovint, de suspens. En conjunt, aquests articles reflecteixen les preocupacions col·lectives d'aquesta època inquietant en què vivim.»

Abhrajyoti Chakraborty, *The Observer* – «Keefe és un dels escriptors consagrats del periodisme narratiu nord-americà. És impossible no admirar la dedicació amb què treballa. És un llibre inoblidable.»

Robert J. Wiersema, *Toronto Star* – «*Canalles* no és només un recordatori de la qualitat de Keefe com a autor, sinó també del poder immens de les revistes com a gènere. Potser el gran do de Keefe com a narrador és aquest punt de confort amb l'ambigüitat, el recordatori incòmode que no hi ha res que sigui blanc o negre. A més de buscar i oferir respostes, també reconeix que és en les preguntes que no deixen de fer-se mai, aquelles que queden pendents, en els grisos de la complexitat moral, on rau la potència d'una història.»

John Arlidge, *The Sunday Times* – «Una carta d'amor a les revistes que et permeten escriure com es feia abans, amb temps, amor i molts diners. Si ets amant del bon periodisme, vols ser periodista o ets periodista i vols ser millor, aquest llibre és per a tu. Diuen que el periodisme narratiu s'està morint. Keefe demostra que això no és cert.»

Colette Bancroft, *Tampa Bay Times* – «Captivador. Patrick Radden Keefe és el Sherlock Holmes de la no-ficció de fons, un investigador implacable que converteix els seus reportatges en una narració irresistible.»

Simon Carswell, *The Irish Times* – «Keefe és un narrador brillant.»

Mark Tighe, *Irish Independent* – «Un recull sorprenent de bon periodisme que molt sovint et fa pensar que cada article seria una bona sèrie o pel·lícula.»

Patrick Radden Keefe

CANALLES

*HISTÒRIES VERÍDIQUES
SOBRE ESTAFADORS, ASSASSINS,
REBELS I MALFACTORS*

Traducció de l'anglès de Ricard Gil

ASTROLABI, 11

EDICIONS DEL PERISCOPI

Títol original: *ROGUES. True stories of grifters, killers, rebels and crooks*

© Patrick Radden Keefe, 2022

Els articles d'aquesta obra han estat publicats originalment a la revista *The New Yorker* amb algunes petites diferències

Primera edició: juny del 2023

© de la traducció: Ricard Gil, 2023

© de la fotografia de coberta: Rosseforp/imageBROKER/Alamy

© disseny de coberta: Tono Cristòfol Casadesús

© de la fotografia de l'autor: Joan Morejón Baltà

© d'aquesta edició: Edicions del Periscopi SLU, 2023

Publicat per Edicions del Periscopi SLU

info@periscopi.cat | Web: www.periscopi.cat

Facebook: www.facebook.com/Periscopi

Twitter: twitter.com/Ed_Periscopi

Instagram: [@edicions_del_periscopi](https://www.instagram.com/edicions_del_periscopi)

Impressió: Romanyà Valls, Capellades

Imprès a Catalunya – *Printed in Catalonia*

Edició a càrrec d'Aniol Rafel, Andrea Rovira i Marta Rubirola

Maquetació: Tono Cristòfol Casadesús

Correcció: Miquel Saumell Santaeugènia, Òscar Lozano i Núria Saurina Eudaldo

Disseny de la col·lecció i interiors: Tono Cristòfol Casadesús

Aquest llibre s'ha imprès amb un paper offset cru de noranta grams i ha estat compaginat amb la tipografia Caslon Pro en cos 11,5.

Dipòsit legal: B 5926-2023

ISBN: 978-84-19332-34-9

Tots els drets reservats. Queda rigorosament prohibida, sense l'autorització escrita dels titulars del copyright, sota les sancions establertes per la llei, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol mitjà o procediment, inclosos la reprografia i el tractament informàtic, i la distribució d'exemplars mitjançant el lloguer o préstec públics.

Amb el suport del Departament de Cultura

 Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Sumari

Prefaci 13

Les ampolles de Jefferson 21

Com s'ho va fer un sol col·leccionista per trobar una quantitat tan gran d'un vi de qualitat tan singular? (2007)

Família criminal 53

De com un famós gàngster holandès va ser denunciat per la seva pròpia germana (2018)

El venjador 93

Ha aconseguit resoldre el cas, el germà d'una víctima de l'atemptat de Lockerbie? (2015)

L'imperi de l'avantatge 127

De com un metge, un agent de borsa i el multimilionari Steven A. Cohen es van veure embolicats en un gran escàndol financer (2014)

Una arma carregada 171

El tràgic passat de l'autora d'un tiroteig massiu (2013)

La cacera del Chapo 221

Seguint la captura del narcotraficant més cèlebre del món (2014)

Guanyar 257

De com Mark Burnett va ressuscitar Donald Trump com a icona de l'èxit americà (2019)

Atracament al banc suís 299

El tècnic informàtic que va posar al descobert els secrets més foscos d'un banc de Ginebra (2016)

El príncep de Marbella 335

La batalla de dècades per enxampar un traficant d'armes internacional esmunyedís (2010)

El pitjor del pitjor 367

Judy Clarke va excellir salvant la vida d'assassins famosos. Fins que va acceptar el cas de Djokhar Tsarnaev (2015)

Secrets soterrats 407

Com va aconseguir un multimilionari israelià apoderar-se d'un dels tresors més preuats de l'Àfrica (2013)

El viatger 447

El banquet portàtil d'Anthony Bourdain (2017)

Agraïments 487

Per a la Justyna

Les ampolles de Jefferson

*Com s'ho va fer un sol col·leccionista per trobar
una quantitat tan gran d'un vi de qualitat
tan singular? (2007)*

L'ampolla de vi més cara que s'ha venut mai en una subhasta es va posar a la venda a Christie's, a Londres, el 5 de desembre del 1985. L'ampolla estava feta amb un vidre bufat de manera artesanal, de color verd fosc, i el tap duia un segell protuberant de cera negra. No duia etiqueta, però gravats al vidre amb uns caràcters allargassats hi havia l'any 1787, la paraula «Lafitte» i les lletres «Th.J.».

L'ampolla procedia, pel que sembla, d'una col·lecció de vins descoberts darrere d'una paret tapiada del celler d'un vell edifici de París. Els vins duïen els noms dels cellers més exclusius (juntament amb Lafitte, que actualment s'escriu amb una sola te, hi havia ampolles de Châteaux d'Yquem, Mouton i Margaux), i tots duïen les mateixes inicials, «Th.J.». Segons el catàleg de la subhasta, les proves feien pensar que el vi havia pertanyut a Thomas Jefferson i que l'ampolla subhastada podia «ser considerada, a dreta llei, com una de les més grans rareses del món». El nivell del vi era «excepcionalment alt» per a una ampolla tan antiga (amb prou feines dos centímetres i mig per sota del tap de suro) i el color era «remarcablement profund per l'edat que tenia». En l'apartat del preu, el vi es descrivia com a «incalculable».

Abans de subhastar l'ampolla, Michael Broadbent, el cap del departament de vins de Christie's, havia consultat els experts en vidre de la casa de subhastes, que van confirmar que tant l'ampolla com el gravat eren de l'estil francès del segle XVIII. Jefferson havia estat ambaixador dels Estats Units a França entre el 1785 i l'esclat de la Revolució Francesa i s'havia aficionat als vins francesos. En tornar a Amèrica, va continuar encarregant grans quantitats de Bordeus per a ell i per a George Washington i, en una carta del 1790, va estipular que els enviaments respectius havien d'anar marcats amb les inicials de cadascun. Durant el primer mandat com a president, Jefferson va gastar 7.500 dòlars (uns 120.000 dòlars al canvi actual) en ampolles de vi, i se'l considera generalment el primer gran expert en vins nord-americà. (És possible que fos també el primer gran pesat en vins nord-americà. «Hi va haver, com de costum, una dissertació sobre vins», va anotar en el seu diari John Quincy Adams després de sopar amb Jefferson l'any 1807. «No va ser gaire edificant.»)

A més d'estudiar el material antic corresponent, Broadbent havia tastat dues de les ampolles de la col·lecció. Algunes collites del segle XIX encara tenen un gust deliciós, sempre que s'hagin guardat adequadament. Però el vi del segle XVIII és extremament singular, i no era segur que les ampolles de Th. J. haguessin aguantat. Broadbent és *master of wine*, una certificació professional per a crítics, comerciants i sommeliers i que connota una àmplia experiència amb el vi de gran qualitat i un judici refinat. L'Yquem de Th. J. del 1784 que va tastar era, en paraules seves, «perfecte en tots els sentits: color, bouquet, paladar».

A dos quarts de tres d'aquella tarda de desembre, Broadbent va obrir la licitació a un preu de sortida de 10.000 lliures. Quan no havien passat ni dos minuts, va picar amb la maça. El postor que es va endur l'ampolla era Christopher Forbes, fill de Malcolm Forbes i vicepresident de la revista *Forbes*. El preu final

va ser de 105.000 lliures, uns 157.000 dòlars. «És més divertit que els binocles d'òpera que Lincoln tenia a la mà quan li van desaparar», va comentar Forbes, tot afegint: «I també els tenim nosaltres».

Després d'aquesta subhasta, altres col·leccionistes importants van sortir a la recerca d'ampolles de Jefferson. L'editor de *Wine Spectator* en va comprar una a través de Christie's. Un misteriós empresari de l'Orient Mitjà en va comprar una altra. I a finals del 1988 un magnat estatunidenc anomenat Bill Koch en va adquirir quatre. Era fill de Fred Koch, el fundador de Koch Industries, vivia a Dover, Massachusetts, i dirigia la seva pròpia companyia energètica, l'Oxbow Corporation, que era molt rendible. (Els seus germans Charles i David són ben coneguts com a patrocinadors de candidats i causes polítiques conservadores.) Bill Koch va comprar un Branne Mouton del 1787 a la Chicago Wine Company, el novembre del 1988. El mes següent, va comprar un Branne Mouton del 1784, un Lafitte del 1784 i un Lafitte del 1787 a Farr Vintners, un minorista britànic. En total, Koch es va gastar en aquestes ampolles mig milió de dòlars. Les va instal·lar al seu celler, un gran espai perfectament condicionat i climatitzat, i al llarg dels quinze anys següents les va anar traient de tant en tant per presumir davant dels amics.

La col·lecció d'art i antiguitats de Koch està valorada en alguns centenars de milions de dòlars, i el 2005 el Museu de Belles Arts de Boston va preparar una exposició d'un bon nombre d'aquestes possessions. El personal de Koch va començar a investigar la procedència de les quatre ampolles de Jefferson i van descobrir que, a part de l'autenticació de Broadbent de l'ampolla de Forbes, no tenien res als arxius. Per tal d'obtenir una confirmació històrica, van contactar amb la Fundació Thomas Jefferson de Monticello, a Charlottesville, Virgínia. Al cap d'uns dies, la conservadora de Monticello, Susan Stein, els va trucar

per telèfon. «No creiem que aquestes ampolles hagin estat mai propietat de Thomas Jefferson», va dir.

Koch viu amb la seva tercera esposa, Bridget Rooney, i un total de sis fills dels tres matrimonis en una casa d'estil anglocaribeny de 3.250 metres quadrats a Palm Beach. Quan vaig anar a visitar-lo no fa gaire, uns treballadors estaven excavant el jardí davanter per ampliar el soterrani de la casa. Koch em va explicar que necessita més espai d'emmagatzematge. «Soc un col·leccionista una mica compulsiu», em va dir. Mentre parlàvem, vam passar per davant del *Nu reclinat* de Modigliani, del 1917, del quadre de Picasso *La Gommeuse*, de l'època blava, d'un Renoir, d'un Rodin i de diverses obres de Degas, Chagall, Cézanne, Monet, Miró, Dalí, Léger i Botero. Les càmeres de vigilància estaven encaixades al sostre protegides per un vidre negre. «El meu pare era una mena de col·leccionista», em va dir Koch. «Suposo que ho vaig heretar d'ell. Tenia una petita col·lecció d'art impressionista. Col·leccionava escopetes. Més endavant va col·leccionar ranxos.»

Vam seure a la «sala de l'Oest» de Koch, envoltats de quadres de Charles Marion Russell, escultures de bronze de Frederic Remington d'homes a cavall, barrets de cowboy antics, ganivets Bowie i dotzenes d'armes exposades en uns estotjos amb la tapa de vidre: la pistola de Jesse James, l'arma de l'assassí de Jesse James, la pistola de Toro Assegut, el rifle del general Custer. Koch, que té seixanta-set anys, és un home alt i llargarut, amb els cabells blancs i despentinats, unes ulleres rodones i un riure infantil i estrident. Al MIT, on va cursar els estudis de grau i es va treure el doctorat en enginyeria química, va contraure una hepatitis i des d'aleshores no tolera l'alcohol d'alta graduació. Però sí que podia beure vi. Als restaurants, va començar a demanar els vins més cars de la carta i, gràcies a aquest mètode,

en va descobrir alguns que li agradaven. Al final va començar a comprar vins a les subhastes: bordeus de primera collita, com el Lafite, el Latour i els famosos borgonyes de Romanée-Conti.

—Vaig embogir definitivament quan vaig vendre les meves accions de Koch Industries —em va explicar Koch. Era el 1983; amb aquesta venda va guanyar 550 milions de dòlars. Va ser en aquell punt que es va proposar crear una col·lecció de vins de primera classe. Quan li vaig preguntar per què ho va fer, em va mirar com si no entengués una cosa que era evident—. Perquè és la forma d'alcohol més refinada del món —va dir—. Per això.

Koch pot ser tan compulsiu interposant demandes com ho és amb les seves col·leccions. Durant vint anys, va lliurar una batalla legal contra el seu germà en relació amb el negoci familiar. (Van arribar a un acord el 2001.) Va demandar l'Estat de Massachusetts per un error en els impostos aplicats a una transacció d'accions i va aconseguir una reducció de 46 milions de dòlars. Quan una antiga xicota a qui havia instal·lat en un apartament de l'hotel Four Seasons de Boston es va negar a marxar, Koch la va dur als tribunals i la va fer desnonar. Parla de «deixar una citació» a algú com qui llança una granada. El frau de vins de gran qualitat era una cosa pràcticament desconeguda en l'època en què Koch va comprar les quatre ampolles de bordeus de Th. J., i l'única assegurança que va exigir va ser que provinguessin de la col·lecció autenticada per Michael Broadbent. Assabentar-se que la gent de Monticello opinava que les ampolles eren falses el va empipar molt. «He comprat tantes obres d'art, tantes armes, tantes altres coses, que quan algú prova d'enganyar-me, no paro fins que el molt malparit me la paga», em va dir, vermell de ràbia. «A part d'això», va continuar, relaxant-se una mica i dibuixant un somriure, «és una història de detectius molt divertida».

L'extraordinària inflació del preu dels vins singulars, de la qual les ampolles de Jefferson són l'exemple més notori, ha provocat, els últims anys, un auge de falsificacions en el ram del vi. L'any 2000, les autoritats italianes van confiscar vint mil ampolles de fals sassicaia, un vi negre de la Toscana molt buscat. Falsificadors xinesos han començat a traficar amb Lafite fals. Els anomenats vins trofeu (bordeus vells de les millors anyades del segle), molt difícils de trobar a les subhastes als anys setanta i vuitanta, han reaparegut en el mercat en grans quantitats. Serena Sutcliffe, cap del departament internacional de vins de Sotheby's, fa broma dient que es va consumir més Mouton del 1945 durant el cinquantè aniversari de la collita, l'any 1995, que el que se'n va arribar a produir. El problema és especialment greu als Estats Units i a l'Àsia, em va explicar Sutcliffe, perquè són llocs on els entusiastes acabats acumulen col·leccions considerables amb gran celeritat. «Pots visitar cellers importants i trobar-hi falsificacions per valor d'un milió de dòlars barrejades amb material bo per valor de cinc o sis milions», em va dir.

Com que bona part del negoci dels vins de primera categoria té lloc al «mercat gris», mitjançant intercanvis en negre entre compradors i revenedors sense cap vincle directe amb el *château*, el fet d'establir qui va posar en circulació una ampolla de vi concreta pot arribar a ser molt difícil. Però Koch va enviar emissaris a la Chicago Wine Company i a Farr Vintners i va esbrinar que les quatre ampolles provenien originalment de la mateixa persona que havia proporcionat l'ampolla subhastada a Christie's, un col·leccionista de vins alemany molt extravagant anomenat Hardy Rodenstock. Rodenstock era un antic editor musical que havia estat representant de grups de pop alemanys durant els anys setanta. Tenia residències a Múnic, Bordeus i Montecarlo i es rumorejava que pertanyia a l'adinerada família Rodenstock, els fabricants d'ulleres de luxe. Explicava a la gent que havia començat la seva carrera professional com a professor

i donava a entendre que havia guanyat una fortuna al mercat de valors.

Rodenstock es va començar a interessar pels vins a la dècada dels setanta i es va aficionar sobretot als blancs dolços del Château d'Yquem. Li agradaven especialment els vins anteriors a l'epidèmia de fil·loxera de finals del segle XIX, quan una plaga de la vinya va delmar les plantacions europees, obligant els productors a replantar-les amb rizomes resistents a la fil·loxera procedents de l'Amèrica del Nord. «En els vins d'Yquem anteriors a la fil·loxera, hi trobes més sabors, més caramel, més singularitat, més potència, més classe», va dir en una ocasió a un entrevistador. En declaracions a *Wine Spectator*, es vantava d'haver tastat més collites d'Yquem vell que no pas el mateix propietari del *château*, i el propietari del *château* li donava la raó.

A partir del 1980, Rodenstock va començar a organitzar fastuosos tasts de vi, trobades de cap de setmana a les quals assistien crítics, minoristes i diversos dignataris i personatges famosos alemanys. Encetava dotzenes de vins vells i singulars, tots ells dispensats a costa seva i servits en copes «Rodenstock», unes copes fetes a mida que li proporcionava un amic seu, el fabricant de vidre Georg Riedel. Vestit de manera impecable, amb unes ulleres Rodenstock ben elegants i camises de coll blanc emmidonat, feia petar la xerrada amb els convidats, tot exclamant, mentre tastaven una ampolla especialment refinada: «*Ja, unglaublich!* Cent punts!». Era implacable amb la puntualitat, impedia l'entrada als que arribaven tard, i quan servia els vins més anyencs, prohibia escopir, tot provocant que alguns convidats, alarmats davant del nombre d'ampolles que haurien de tastar, amaguessin escopidores a la falda. «La història no s'escup», els renyava Rodenstock. «Es beu.»

Rodenstock no amagava el fet d'haver descobert les ampolles de Jefferson, al contrari, la venda rècord a Forbes el va convertir en una celebritat en el món del vi. La primavera del 1985,

com va explicar més tard, havia rebut una trucada telefònica sobre una descoberta interessant a París, on algú havia ensopegat amb unes ampolles velles i cobertes de pols, que duïen inscrites les lletres «Th.J.». Rodenstock no va voler revelar qui li havia venut les ampolles, però pel que sembla el venedor no s'havia adonat de la importància de les inicials. «Va ser com si em toqués la loteria», va explicar Rodenstock sobre aquesta experiència. «Va ser un simple cop de sort.» No va voler dir quantes ampolles hi havia; segons algunes versions eren «aproximadament una dotzena», segons d'altres, arribaven a la trentena. Tampoc va voler revelar l'adreça de París on havien estat descobertes. Les ampolles de Jefferson van ser la primera d'una sèrie de troballes extraordinàries. Rodenstock no va trigar a fer-se un nom com a intrèpid caçador dels vins més singulars. Un col·leccionista amic de Rodenstock als anys vuitanta i noranta em va explicar que l'any 1989 havia organitzat un tast «horitzontal» de vins del 1929 procedents de diferents *châteaux*. L'única ampolla que no havia aconseguit localitzar havia estat un Château Ausone del 1929. Pocs dies abans del tast, va rebre una trucada telefònica de Rodenstock. «Soc a Escòcia», li va anunciar. «He trobat una ampolla d'Ausone del 29!» Rodenstock va viatjar a Veneçuela, on, segons la premsa, va trobar cent caixes de Bordeus. A Rússia va descobrir «el tresor perdut del tsar» de vins del segle XIX. L'any 1998, a l'Hotel Königshof de Múnic, va celebrar un tast «vertical» de cent vint-i-cinc anys diferents d'Yquem, on va incloure dues ampolles de la col·lecció de Jefferson. «Increïblement, no s'havia passat ni tenia gust de rovellat», va remarcar el corresponsal de *Wine Spectator*. «La del 1784 semblava que tingués unes quantes dècades menys.»

Alguns membres de la premsa especialitzada van defugir aquests esdeveniments. El crític Robert Parker va assistir només a un dels tasts; em va confessar que l'extravagància d'aquesta mena de festes el dissuadien d'anar-hi. Puntuar els assortiments

serviria de ben poc a la major part dels seus lectors, em va dir, perquè difícilment podrien trobar, i molt menys permetre's, uns vins com aquells. I la política de no escopir, combinada amb la tendència de Rodenstock a reservar les propostes més esperades fins al final del tast, podien afectar seriosament l'avaluació objectiva de qualsevol vi. «Acostumava a servir-te les coses més bones quan ja eres al punt de caramel», em va explicar Parker sobre l'únic esdeveniment al qual va assistir, un tast a Múnic el 1995. «La gent portava una trompa descomunal.»

Així i tot, Parker va quedar meravellat amb alguns vins de Rodenstock. «D'un altre planeta!», va escriure sobre una gran ampolla màgnum de Pétrus del 1921 que Rodenstock havia servit. «Aquest vi colossal i increïblement concentrat es podria haver confós per un del 1950 o del 1947.» A la revista on escrivia, *Wine Advocate*, Parker va qualificar el tast de tres dies com «l'esdeveniment vinícola de la meua vida». «No vaig trigar a aprendre», va escriure, «que quan Hardy Rodenstock parlava d'un 59 o d'un 47, calia comprovar si estava parlant del segle XIX o del XX!».

Michael Broadbent assistia sovint als esdeveniments organitzats per Rodenstock. En el seu llibre *Vintage wine: Fifty years of tasting three centuries of wines* ('Vins vells: Cinquanta anys tastant tres segles de vins'), Broadbent reconeix que va ser gràcies a la «immensa generositat» de Rodenstock que va poder tastar molts dels articles més exclusius. Bona part del capítol corresponent als vins del segle XVIII consisteix en notes preses a partir dels tasts de Rodenstock. Bill Koch no va ser convidat mai a cap d'aquests tasts, però havia sentit parlar de Rodenstock i havien coincidit una vegada, l'any 2000, quan Christie's va celebrar un tast de Latour a les seves oficines de Nova York. Segons Koch, Rodenstock va arribar tard i Koch el va abordar d'aquesta manera: «Hola, soc Bill Koch. Li he comprat alguns vins». Rodenstock va encaixar la mà que li oferia. Semblava incòmode, va pensar Koch.

«O sigui que vostè és el famós col·leccionista», va dir Rodenstock, i tot seguit es va allunyar ràpidament.

En els litigis, de vegades Koch ha confiat en els serveis d'un agent de l'FBI retirat anomenat Jim Elroy. Durant la seva carrera al cos policial, Elroy es va dedicar a les investigacions per frau, i quan van començar a aparèixer els dubtes sobre les ampolles de Jefferson, va dir a Koch: «Si vol recuperar els diners, jo els aconseguiré». Però Koch no en tenia prou, amb això. «Vull enviar-lo a la garjola», va comunicar a Elroy. «Lligar-lo a la sella.» (L'entusiasme de Koch per la cultura cowboy s'ha encomanat a Elroy. Descriu el seu cap com «el nou xèrif de la ciutat». El to del seu telèfon mòbil és el tema principal, xiulat, d'*El bo, el lleig i el dolent.*)

Elroy és a la seixantena i té un rostre gastat i morè i un somriure còmplice. Li agrada explicar anècdotes, i fa poc, que vam quedar per dinar, em va relatar els detalls de la investigació amb el ritme estudiat de la persona que ja ha explicat altres vegades la mateixa història. «Els casos només poden millorar o empitjorar», em va dir. «I aquest cada vegada era millor.» Des del començament, la idea de Koch havia estat demandar Rodenstock, em va explicar Elroy, però també estava interessat a finançar sense que se sabés els preparatius d'un cas criminal que, a la llarga, es pogués posar en mans de les autoritats federals. Les ambicions de Koch van revigoritzar Elroy. «Aquesta investigació té totes les característiques d'una investigació de l'FBI», em va dir. «Amb la diferència que ara disposem dels millors especialistes del món, a l'instant. I sense burocràcia.» Segons els seus càlculs, des del 2005 Koch ha gastat més d'un milió de dòlars en el cas Rodenstock: el doble del que va pagar pels vins.

Quan Elroy i el seu equip (un antic inspector de Scotland Yard a Anglaterra, un antic agent de l'M15 a Alemanya, i di-

versos experts en vins a Europa i als Estats Units) van iniciar la investigació el 2005, el personal de Monticello els va informar que els dubtes sobre l'autenticitat dels vins de Jefferson es remuntaven a la subhasta de l'ampolla original. Broadbent havia contactat amb Monticello la tardor del 1985 preguntant per les mencions al vi en la correspondència de Jefferson. Una investigadora anomenada Cinder Goodwin, que havia dedicat quinze anys a estudiar la gran quantitat de documents de Jefferson, va respondre a Broadbent aquell novembre, expressant el seu escepticisme. «D'aquest període es conserven el llibre de comptabilitat de Jefferson, pràcticament la totalitat de les seves cartes, les seves transaccions bancàries i diversos formularis interns de les duanes franceses, i enlloc es menciona cap collita del 1787», li va escriure. Quan un periodista de *The New York Times* va contactar amb Goodwin, abans de la subhasta, per preguntar-li pel vincle amb Jefferson, ella va fer notar que per bé que les ampolles de Rodenstock duien la inscripció «Th.J.», en la correspondència Jefferson tendia a fer servir els dos punts entre les inicials: «Th:J.». Però Broadbent no va esmentar aquests dubtes al catàleg de la subhasta, i l'article del *Times* no va dissuadir els postors. (En un article d'aquella època publicat a *The New Yorker*, Broadbent explicava a un periodista que no havia trobat «cap prova» però sí molts indicis —«una bona pila»— que l'ampolla havia pertanyut a Jefferson.)

Poc després de la subhasta, Cinder Goodwin va escriure un informe de la investigació sobre les ampolles en què arribava a la conclusió que, tot i que podien ser perfectament del segle XVIII, el vincle concret amb Jefferson no estava corroborat pel registre històric. Insistia que no estava qüestionant la bona fe de Rodenstock ni de Broadbent, però es preguntava si «no hi havia algun Thomas, Theodore o Theophile, o un Jackson, Jones o Julien que també visquessin a París i fossin aficionats al vi de Bordeus de primera qualitat». També assenyalava l'existència

de registres històrics que documenten els habitants de diverses adreces de París. Si Rodenstock revelava l'adreça on s'havia descobert el vi, «potser es podria establir un vincle de veritat».

Al cap de poc, a Monticello va començar a arribar una onada de cartes de Rodenstock. Tot i que parla un anglès passable, les cartes eren en alemany; un guia turístic de Monticello les va traduir. El 28 de desembre del 1985, Rodenstock afirmava, en referència a Goodwin, que «un hauria d'estar-se de fer comentaris dubtosos i infundats i no hauria de donar-se importància davant de la premsa». Dan Jordan, l'executiu en cap de Monticello, va respondre amb una carta en què declarava que Goodwin era una experta en Jefferson molt ben considerada i que, a diferència de Rodenstock o Christie's, no tenia cap interès econòmic en la resolució de l'autenticitat de les ampolles.

«Es pot estudiar l'assignatura de "Jefferson" a la universitat?», va respondre Rodenstock. «Ella no en sap res, del vincle entre Jefferson i els vins, no sap quin aspecte tenen les ampolles del període 1780-1800, no sap quin gust tenen.» Broadbent també va escriure a Monticello per defensar Rodenstock i les ampolles. Era com si un buit filosòfic insalvable separés els historiadors de Virgínia i els entesos europeus. Igual que Rodenstock, Broadbent opinava que l'experiència sensorial de consumir una ampolla de vi anava més enllà de cap prova històrica. El juny del 1986, va explicar que tot just acabava de tastar una ampolla del Th.J. Branne Mouton del 1787 pertanyent a Rodenstock. El vi era «increïblement bo», va escriure Broadbent. «Qualsevol dubte sobre l'autenticitat d'aquest vi de reserva tan extraordinari va quedar completament descartat [...] És veritat que no hi ha cap prova escrita que aquestes ampolles en concret pertanyessin a Jefferson, però estic fermament convençut que aquest és el vi que Jefferson encarregava.»

Els investigadors de Monticello no van ser els únics que van plantejar dubtes sobre els vins. Abans que Christie's subhastés

l'ampolla a Forbes, Rodenstock havia ofert una ampolla del Th.J. Lafitte a un col·leccionista alemany anomenat Hans-Peter Frericks per uns 10.000 marcs alemanys. Després que Forbes invertís una suma quaranta vegades superior, Frericks va decidir subhastar la seva ampolla i va contactar amb Broadbent. Però Rodenstock va intervenir-hi, afirmant que havia venut l'ampolla a Frericks a condició que aquest no la revengués. (Frericks nega l'existència d'aquesta condició.) Frericks va recórrer a Sotheby's, però després d'examinar les proves, la casa de subhastes no s'hi va voler involucrar, adduint la procedència incerta de l'ampolla. Els intents de Rodenstock per aturar la venda, juntament amb els dubtes de Sotheby's sobre l'ampolla, van fer sospitar Frericks, que el 1991 va enviar l'ampolla a un laboratori de Múnic per datar-ne el contingut amb la prova del carboni.

Tots els materials orgànics contenen l'isòtop radioactiu carboni 14, que presenta una velocitat de descomposició previsible; d'aquesta manera, els científics poden analitzar la quantitat de l'isòtop que queda en una ampolla de vi per establir-ne l'edat aproximada. El carboni 14 té una vida mitjana llarga, i la datació per radiocarboni és un mètode relativament imprecís quan es tracta d'avaluar objectes que tenen uns quants segles d'antiguitat. Però els assajos nuclears atmosfèrics dels anys cinquanta i seixanta proporcionen un cert punt de referència, perquè les quantitats de carboni 14 augmenten bruscament durant aquest període. En el cas que ens ocupa, el grau de carboni 14 i d'un altre isòtop, el triti, era molt més alt del que seria d'esperar en un vi de dos-cents anys, i els científics van arribar a la conclusió que l'ampolla en qüestió contenia una barreja de diversos vins, gairebé la meitat dels quals dataven del 1962 o de més endavant.

Frericks va presentar una demanda contra Rodenstock, i el desembre del 1992 un tribunal alemany va decidir a favor seu, dictaminant que Rodenstock havia «adulterat el vi o havia ofert conscientment vi adulterat». (Rodenstock va recórrer contra

Frericks i el va demandar per difamació. L'assumpte es va solucionar finalment mitjançant un acord extrajudicial.) A més de l'antic agent de l'M15, l'infatigable Elroy va contractar dos investigadors privats a Alemanya, que van descobrir que Hardy Rodenstock era un nom fals. Els investigadors van visitar la ciutat natal de Rodenstock, Marienwerder, que actualment pertany a Polònia. Van informar Koch que Rodenstock es deia en realitat Meinhard Goerke i era fill d'un funcionari del ferrocarril de la zona. Van entrevistar la mare de Rodenstock i van visitar l'escola primària on havia anat de petit. Els investigadors van explicar a Koch que Rodenstock havia estudiat enginyeria i havia treballat als Ferrocarrils de l'Alemanya Federal; no havien trobat cap prova que corroborés l'afirmació que havia estat professor. També van entrevistar Tina York, una cantant de pop alemanya amb qui Rodenstock havia tingut una relació sentimental als anys setanta i vuitanta. York els va explicar que, durant aquella relació, que va durar deu anys, ell li havia amagat que tenia dos fills d'un matrimoni anterior. «Sempre parlava de dos nebots», va dir.

Rodenstock havia adoptat la nova identitat aproximadament a la mateixa època en què havia conegut York, van explicar els investigadors, i li va dir que pertanyia a la famosa família Rodenstock. Va ser durant la relació amb York que va començar a interessar-se pels vins. Ella no compartia aquella afició. Recordava que un dia havia deixat un plat d'amanida de patata al celler climatitzat que ell tenia a casa, per mantenir-la fresca. «Rodenstock es va enfurismar», explicava York. Rodenstock era conegut per tenir un olfacte prodigiós i per la seva capacitat per identificar vins en tasts a cegues. Elroy va pensar que potser posseïa també les habilitats d'un enòleg, la classe d'expert que els cellers contracten per aconseguir un cupatge precís dels vins obtinguts dels diferents raïms. No hi ha cap prova científica capaç de determinar de manera fiable les varietats de raïm que

hi ha en una ampolla de vi, i Elroy va especular que Rodenstock potser havia confeccionat falsificacions barrejant diversos vins (potser fins i tot afegint-hi un rajolí de porto, com fan alguns falsificadors) per tal de crear un còctel que tingués el mateix gust que el producte autèntic.

Partint d'aquestes sospites, l'equip d'investigadors d'Elroy va preguntar a les diverses persones entrevistades si recordaven que Rodenstock tingués un laboratori on es poguessin elaborar falsificacions. Aleshores, l'octubre del 2006, un home anomenat Andreas Klein va contactar amb l'equip de Koch i va explicar que Rodenstock havia viscut durant uns quants anys en un apartament propietat de la seva família. Tots dos havien discutit per la intenció de Klein de construir un apartament a sobre del de Rodenstock, i havien acabat als tribunals. El 2004, quan Rodenstock ja havia abandonat l'apartament, Klein va entrar al celler de l'antic inquilí i hi va descobrir una col·lecció d'ampolles buides i una pila d'etiquetes de vi que semblaven noves.

Hi ha dues classes de falsificadors de vins: els que no alteren el contingut de l'ampolla i els que sí que ho fan. Com que el preu d'una gran collita de vi de primera classe sovint multiplica el preu d'una collita ordinària, molts falsificadors comencen amb una ampolla de, posem per cas, Pétrus del 1980 i simplement substitueixen l'etiqueta per una del 1982. (La collita del 1982 és especialment cobejada i cara.) Amb un bon escàner i una impressora de color, les etiquetes són fàcils de reproduir; un antic subhastador amb qui vaig parlar en deia «autoedició». El tap de suro de l'ampolla està marcat amb l'any, però de vegades els falsificadors esborren l'últim dígit, donant per fet que el comprador no se n'adonarà. A més a més, com que el tap té tendència a deteriorar-se després de dècades d'envellir amb l'ampolla, algunes empreses vinícoles ofereixen un servei de retapada, i per

tant un tap de suro més recent no té per què aixecar sospites a l'instant. En qualsevol cas, el tap acostuma a quedar amagat per la càpsula d'estany fins que el comprador enceta l'ampolla.

El gran avantatge del falsificador és que molts compradors triguen anys a obrir les ampolles fraudulentament, si és que les arriben a obrir mai. Bill Koch em va explicar que té vins que no pensa beure mai. Col·lecciona ampolles de certs cellers gairebé com si fossin cromos de beisbol, amb l'objectiu de completar l'àlbum. «L'únic que vull és veure cent cinquanta anys de Lafite a la paret», em va dir. S'ho pensa dues vegades abans de consumir alguna ampolla de les collites més difícils d'aconseguir, perquè això deixaria el conjunt incomplet, però també perquè els vins vells més singulars sovint no procedeixen de les millors collites, sinó de les pitjors. Històricament, quan es produïen bones collites, els col·leccionistes les posaven en reserva per veure com envellien, em va explicar Koch. En canvi, quan els cellers famosos produïen collites mediocres, la gent es bevia les ampolles immediatament després d'haver estat embotellades, cosa que convertia aquelles collites en escasses. Quan li vaig preguntar per quin motiu comprava vins que no tenia intenció de beure's, Koch va arronsar les espatlles. «Tampoc penso desaparar mai amb el rifle de Custer», em va dir.

El segon gran avantatge dels falsificadors de vins és que quan els col·leccionistes obren finalment les ampolles fraudulentament, sovint els manca l'experiència i el refinament en el gust per saber que els han estafat. Per començar, fins i tot els vins vells autèntics varien enormement d'una ampolla a l'altra. «El vi és un organisme viu», em va explicar Serena Sutcliffe, de Sotheby's. «Es belluga, evoluciona, i quan tasses ampolles de quaranta, cinquanta o seixanta anys, per molt que les hagin conservat una al costat de l'altra en condicions similars, hi trobaràs grans diferències.» Alguns estudis conclouen que l'experiència d'ensumar i tastar el vi és extremament susceptible de patir interferències

de les parts cognitives del cervell. Uns anys enrere, Frédéric Brochet, estudiant de doctorat en enologia a la Universitat de Bordeus, va dur a terme un estudi que consistia a servir, a 57 participants, un bordeus negre de gamma mitjana d'una ampolla que, segons l'etiqueta, era un modest vi de taula. Al cap d'una setmana, va donar el mateix vi a les mateixes persones però aquesta vegada el va servir d'una ampolla que indicava que el vi era un gran cru. Els tastadors van trobar que el vi de la primera ampolla era «simple», «desequilibrat» i «flux», mentre que el de la segona era «complex», «equilibrat» i «ple». Brochet argumenta que les «expectatives de percepció» procedents de l'etiqueta sovint condicionen la nostra experiència amb el vi, anul·lant-nos la veritable resposta sensorial a allò que hi ha dins de l'ampolla.

Per aquest motiu, existeix un tipus de falsificador més agosarat que substitueix un tipus de vi per un altre. Sovint treballa amb ampolles autèntiques que duen etiquetes autèntiques; aconsegueix ampolles buides de restaurants o antiquaris, les omple amb una altra classe (o classes) de vi i en substitueix el tap de suro i la càpsula amb el benentès que el comprador preocupat pel seu estatus no notarà mai la diferència. I en molts casos aquesta suposició és correcta. Sutcliffe creu que la immensa majoria de vins falsos són gaudits alegrement. Rajat Parr, un important responsable de vins que supervisa restaurants a Las Vegas, em va explicar fa uns anys que uns clients havien demanat una ampolla de Pétrus del 1982, que alguns restaurants poden arribar a vendre per 6.000 dòlars. El grup es va acabar l'ampolla i en van demanar una altra. Però com que la segona ampolla tenia un gust sensiblement diferent, van decidir tornar-la. Després de demanar disculpes, el personal del restaurant va treure una tercera ampolla, que els comensals van consumir amb gran satisfacció. Parr va examinar atentament les tres ampolles i va descobrir el problema de la segona: era autèntica.

Si les ampolles amb la inscripció Th.J. eren falses, el dilema a què s'enfrontava Jim Elroy era si els falsificadors havien fet passar unes ampolles autèntiques del segle XVIII per ampolles de Thomas Jefferson o bé si el vi havia estat adulterat. Que Broadbent i altres experts haguessin tastat diverses ampolles de Jefferson i les haguessin validat semblava donar a entendre que el vi de les ampolles era de debò. Jancis Robinson, una altra *master of wine* i columnista de vins del *Financial Times*, havia participat en el tast d'Yquem del 1998 i havia trobat que les dues ampolles Th.J. eren «velles de manera convincent», lleugerament florides al principi, però després, «quan el miracle del vi de reserva va començar a fer efecte» i s'havien anat obrint, el del 1784 havia deixat anar una «fragància femenina de roses» i el del 1787 «aromes tardorenques de sucre cremat i sotabosc». Però Brochet em va explicar que, en aquesta mena de tasts, els experts són més susceptibles que els bevedors ordinaris a partir interferències de la seva experiència i la seva arrogància. I aquestes mostres de suport topaven amb la prova científica encarregada per Hans-Peter Frericks, mitjançant la qual s'havia descobert que gairebé la meitat del vi que contenia el Lafite del 1787 que havia adquirit datava d'algun moment posterior al 1962.

Després de la prova de Frericks, Rodenstock havia encarregat una anàlisi pròpia, en una altra ampolla de Lafite del 1787, al doctor Georges Bonani, un científic de Zúric. Bonani va datar el vi amb carboni i va determinar que cap part del líquid de l'ampolla datava del 1962 o més endavant, contradient d'aquesta manera la troballa concreta de l'anàlisi de Frericks. Rodenstock es referia sovint als resultats de Bonani com a «concloents» per autenticar l'ampolla. Però sembla difícil acceptar cap d'aquests resultats com a veritablement concloents. Per començar, les anàlisis es van fer amb ampolles diferents, i seria temerari extrapolar dels resultats d'una ampolla res sobre l'autenticitat de les altres. A més a més, la datació basada en el carboni no determina de

manera fiable l'edat dels vins embotellats durant els segles XVIII i XIX, i una revisió de l'informe de laboratori de Bonani revela que els resultats que va obtenir reflectien un marge d'error considerable. Encara que l'anàlisi descartés la presència de vi de finals del segle XX, no aportava cap prova irrefutable que demostrés que el vi datava del 1787. «L'anàlisi només indica que el vi és d'algun moment entre el 1673 i el 1945», va escriure Bonani en un correu electrònic recent.

Escèptic amb les anàlisis de totes dues parts, Elroy va demanar ajuda a un físic francès anomenat Philippe Hubert, que havia creat un mètode per analitzar l'edat del vi sense obrir l'ampolla. Hubert fa servir rajos gamma de baixa freqüència per detectar la presència de l'isòtop radioactiu cesi-137. A diferència del carboni 14, el cesi 137 no es dona de manera natural; és un resultat directe de la pluja radioactiva. Una ampolla embotellada abans dels assajos nuclears atmosfèrics no conté cesi-137, i per tant la prova no és útil per a vins anteriors. Però si un vi conté cesi-137, la breu vida mitjana de l'isòtop (trenta anys) permet que Hubert faci una estimació més precisa de la seva edat. Elroy va viatjar a França, amb les ampolles de Jefferson en dues maletes que duia com a equipatge de mà a prova de bales i resistents als impactes. (Havia obtingut un *carnet*, una mena de passaport per a objectes, per no haver de pagar impostos en el moment de travessar fronteres amb un vi valorat en mig milió de dòlars. Quan el personal de seguretat de l'aeroport va escodrinyar les ampolles durant l'escala a Heathrow, Elroy va comentar, impertèrrit: «A l'avió no hi ha manera que et serveixin una bona ampolla de vi».)

El laboratori on Hubert i Elroy van analitzar els vins està situat a molta altitud en un tram dels Alps a la frontera entre França i Itàlia. Van col·locar les ampolles en un detector aïllat per deu polzades de plom i les van sotmetre a una setmana d'anàlisi. En aquell moment, Elroy confiava plenament que ell

i els investigadors estaven a punt d'enxampar Rodenstock. «Si a les proves que veig de Monticello hi afegeixo el que m'arriba d'Alemanya, estic pràcticament del tot convençut que aquest paio és un estafador», recordava. Però quan Hubert va completar les anàlisis, no va identificar cap rastre de cesi-137 a les ampolles. «No puc dir si és del 1783 o del 1943», va dir Hubert a Elroy. Però el vi era anterior a l'era atòmica.

«Va ser una gran decepció», em va dir Elroy. «Tinc les proves històriques, però si volem anar per la via penal, ha d'haver-hi alguna cosa més. Necessito alguna prova científica, per poder-lo imputar.» En el vol de tornada als Estats Units, Elroy va treure una de les ampolles de la maleta i la va aguantar amb les mans. «Em miro la càpsula i el vidre», em va explicar. «Passo la mà per sobre i palpo la inscripció. I aleshores penso, això ho ha fet una eina. Això està fet amb alguna mena d'eina.»

Quan va aterrar, Elroy va trucar al laboratori de l'FBI de Quantico, a Virgínia. Els experts en balística d'aquest laboratori són especialistes a examinar marques d'eina, noten el rastre de la impressió que el canó d'una arma deixa a la bala, o la marca que deixa un tornavis que ha fet palanca per obrir una finestra. El laboratori va facilitar a Elroy el nom d'alguns especialistes acabats de jubilar. També va visitar el Museu Corning del Vidre, al nord de l'estat de Nova York, on el van remetre a un gravador de vidre amb molta experiència anomenat Max Erlacher, un artesà nascut a Àustria que havia treballat per a diversos presidents dels Estats Units. Unes setmanes més tard, Elroy va contractar Erlacher i un expert en eines retirat de l'FBI anomenat Bill Albrecht perquè examinessin les ampolles a la finca de Bill Koch de Palm Beach. Elroy volia esbrinar si els caràcters de les ampolles s'havien fet amb una roda de coure, la mena d'eina que es feia servir al segle XVIII per gravar en vidre. En l'època de Jefferson, la roda de coure, que normalment es feia anar amb un pedal, donava voltes en una posició fixa, i el

gravador feia girar l'ampolla al voltant de la màquina. Erlacher i Albrecht van inspeccionar les ampolles, van examinar el relliu del gravat sota una lupa molt potent. Les lletres gravades amb una roda de coure tenen tendència a variar de gruix, com les pinzellades d'una ploma estilogràfica. En canvi, les lletres de les ampolles eren estranyament uniformes i mostraven una inclinació que el gravat amb roda de coure no provocava. Les inicials no es podien haver escrit al segle XVIII, va concloure Erlacher. Més aviat semblava que les haguessin fet amb una eina manual com una broca de dentista o un Dremel, una eina elèctrica. Això era «un salt significatiu», va pensar Elroy. Per casualitat, ell tenia un Dremel a casa. «Vaig agafar una ampolla de vi i em vaig posar a treballar», recordava. «Al cap d'una hora, ja podia gravar “Th.J.”.»

El 31 d'agost del 2006, Bill Koch va presentar una demanda civil contra Hardy Rodenstock («també conegut com a Meinhard Goerke») al tribunal federal de Nova York. Tot i que havien estat la Chicago Wine Company i Farr Vintners els que havien venut els vins a Koch, la demanda alegava que Rodenstock havia orquestrat un «pla continuat» per estafar col·leccionistes de vins. «Rodenstock és amable i encantador», s'hi podia llegir. «Però també és un estafador.» Abans d'interposar la demanda, els advocats de Koch tenien interès a comprovar si Rodenstock reconeixia algun vincle personal amb les ampolles de Jefferson en possessió de Koch (ja que Koch no les hi havia comprat directament) i si continuava incorrent en el suposat frau, tot insistint, una vegada més, que eren autèntiques. Així que Koch va enviar per fax una carta cordial a Rodenstock, el gener del 2006, per dir-li que estava intentant autenticar els vins de Jefferson i demanar-li que li enviés una carta indicant que «tenia totes les raons per creure» que les ampolles «havien pertanyut a Thomas

Jefferson». Rodenstock va respondre el ro de gener, dient: «Les ampolles de Jefferson són, sense cap mena de dubte, autèntiques i [...] procedeixen d'un celler tapiat de París». Assenyala-va que Christie's havia donat fe de l'autenticitat de les ampolles, i adjuntava una còpia de l'informe de Bonani. «Com segur que comprendrà, per part meva, el debat sobre la veracitat de les ampolles de Jefferson s'acaba aquí», va escriure.

Al mes d'abril, Koch va tornar a escriure a Rodenstock, demanant-li si es podien trobar, «per prendre una bona copa de vi, al lloc que trieu», per discutir algunes de les qüestions que li preocupaven sobre les ampolles. Rodenstock va rebutjar la invitació. «Des d'un punt de vista legal, la compra i la venda estan prohibides perquè ja han prescrit», va escriure. La persona que li havia venut les ampolles el 1985 tenia més de seixanta anys en el moment de la transacció, i podia molt ben ser que ja no fos viva. Dels interrogants sobre l'autenticitat de les ampolles «la premsa groga no deixava res per verd». Quan es va presentar la demanda, Rodenstock va fer moviments perquè es desestimés. Els advocats de Koch van anar a Londres a l'octubre per entrevistar Michael Broadbent, que aleshores tenia setanta-nou anys però continuava actiu en el circuit internacional del vi. Broadbent va explicar que havia demanat a Rodenstock «una vegada i una altra» que donés a conèixer l'adreça del lloc on s'havien trobat les ampolles. Però continuava defensant que les ampolles de Jefferson eren autèntiques.

En certa manera, Broadbent no tenia gaires opcions. Havia basat centenars de notes de llibres i catàlegs de subhastes que havia escrit en els tasts de vins organitzats per Hardy Rodenstock. La noció que un expert del segle xx pogués donar fe del gust que havien de tenir uns vins del segle XVIII depenia, en gran mesura, de la integritat de Rodenstock, un dels principals proveïdors d'aquests vins. Si Rodenstock quedava exposat com a falsificador, la credibilitat de Broadbent (que havia certificat

repetidament les troballes de Rodenstock) patiria una patacada considerable. A la pregunta de per què no havia investigat amb més profunditat els Th.J. Lafitte abans de la subhasta, va respondre: «Els subhastadors som com els periodistes, treballem amb una data límit. No vaig tenir temps». Els advocats li van preguntar si Christie's havia preparat alguna prova escrita el 1985 per reforçar les afirmacions del departament de vins sobre les ampolles. Broadbent va respondre que en cap moment se li havia acudit posar res per escrit. «A Christie's, tots som uns cavallers com Déu mana.»

La tardor del 2006, Richard Brierley, cap de vendes de Christie's als Estats Units, va explicar a *The Wall Street Journal* que, tot i que no havia estat implicat en l'autenticació del 1985 de les ampolles de Jefferson, «vist en perspectiva, es podrien haver fet més preguntes». (Christie's defensa que Brierley va ser citat fora de context.) Hugo Morley-Fletcher, que el 1985 era cap del departament de ceràmica de Christie's i va ser un dels experts en vidre que Broadbent va consultar sobre l'autenticitat de l'ampolla de Forbes, em va dir: «La meva opinió en aquell moment, tenint en compte la meva experiència, va ser que tot estava en ordre [...] El problema és que la nostra activitat no és una ciència exacta». Tal com em va explicar, havia considerat que l'ampolla datava del segle XVIII i que el gravat datava del mateix període. Quan li vaig preguntar si hi havia alguna possibilitat que s'hagués equivocat en relació amb el gravat, va respondre: «Oi tant», i va afegir: «La meva feina és donar una opinió». Després, va dir: «És possible que m'enganyessin».

Tot i que ho vaig intentar moltes vegades, no vaig aconseguir contactar amb Michael Broadbent, però un portaveu de Christie's em va dir que «la decisió del senyor Broadbent de tirar endavant amb la venda representava una opinió autoritzada i basada en tota la informació que tenia a l'abast en aquell moment, i és una decisió sobre la qual no podem especular 20 anys

més tard». Així i tot, la subhasta de vins singulars de gran qualitat que Christie's va celebrar a Nova York el desembre del 2006 incloïa un Pétrus del 1934 acompanyat per una descripció, extreta del llibre de Broadbent, d'un Pétrus imperial del 1934 que havia tastat anys enrere. «No sé pas on troba aquests vins, en Hardy Rodenstock», deia. «No hi ha registres de producció, d'estoc o de vendes anteriors al 1945. L'únic que puc dir és que l'ampolla grossa era deliciosa.» Koch no sabia si era Rodenstock qui havia enviat aquella ampolla (a Christie's em van dir que no). Però li va molestar comprovar que, a pesar de les acusacions presentades a la demanda, la casa de subhastes seguís promocionant un vi fent servir unes notes de Broadbent que parlaven d'ampolles de Rodenstock. Va telefonar a la casa de subhastes per queixar-se, però Christie's no va cancel·lar la subhasta. El preu de sortida de l'ampolla va ser de 2.200 dòlars. No es va vendre.

Ningú sap quantes ampolles de vi (reals o falses) ha venut Hardy Rodenstock al llarg dels anys. Sovint, les transaccions eren en metàl·lic. («Quan pagues en metàl·lic, no cal que declaries la venda a hisenda», va dir en una ocasió a un entrevistador. «De vegades, 200.000 dòlars en metàl·lic són preferibles a un xec d'un milió de dòlars.») Protector tant dels seus proveïdors com dels seus compradors, no donava informació sobre vendes concretes. Jim Elroy calcula que, a un preu de 10.000 dòlars o més per ampolla, Rodenstock podria haver venut deu ampolles al mes i haver guanyat més d'un milió de dòlars l'any. Mentre Koch posava en marxa la seva demanda contra Rodenstock, un empresari informàtic de Massachusetts anomenat Russell Frye va presentar una demanda contra Wine Library, una distribuïdora de Petaluma, Califòrnia, al·legant que li havien venut ampolles de Lafite i d'Yquem del segle XIX, juntament amb dotzenes d'altres vins singulars, que eren falses. La querrela de Frye remarca que un dels acusats del cas «ha informat recent-

ment al demandant que moltes de les ampolles que el demandant al·lega que són falses o dubtoses van ser proporcionades en última instància per Hardy Rodenstock».

Koch és propietari d'unes quaranta mil ampolles de vi, emmagatzemades en tres cellers. El mes de maig en vaig visitar un, un laberint refrigerat de prestatges de fusta fosca al soterrani de la seva casa d'Osterville, al cap Cod. Jim Elroy havia demanat l'ajuda de dos experts, David Molyneux-Berry i Bill Edgerton, per revisar el celler i identificar ampolles sospitoses. Molyneux-Berry va treballar molts anys a Sotheby's abans de convertir-se en consultor de vins, i va ser ell qui va rebutjar l'ampolla de Th.J. Lafitte propietat de Hans-Peter Frerick. Al celler de Frerick, havia identificat una falsificació rere l'altra. Segons els registres detallats del col·leccionista, totes procedien de Hardy Rodenstock. Molyneux-Berry també sospitava de les moltes descobertes pintoresques de Rodenstock. Com a representant de Sotheby's, Molyneux-Berry havia fet molts viatges oficials a Rússia. «Vaig anar a Kíiv i vaig visitar cellers», em va explicar. «Vaig anar a Moldàvia i també en vaig visitar. Disposava de les cartes de recomanació més importants que es puguin obtenir. Però Rodenstock se'n va a Rússia i troba els cellers del tsar en algun altre lloc. I es tracta d'una primera collita sencera de bordeus [...] I també hi troba màgnums. A dojo.»

D'una mostra de tres mil ampolles de collites anteriors al 1961 de marques sovint falsificades, Molyneux-Berry i Edgerton van identificar-ne unes cent trenta de la col·lecció de Koch que eren sospitoses o falses sense cap mena de dubte. «Les acabes reconeixent per l'aspecte», em va explicar Molyneux-Berry. «Les falsificacions més evidents es veuen d'una hora lluny.» Van posar un adhesiu blanc a cadascuna de les ampolles sospitoses. L'endemà, un fotògraf professional en va fer fotos d'alta resolució que, si calia, es podien presentar davant d'un tribunal. En alguns casos, l'ampolla, l'etiqueta i la càpsula semblaven autèntiques,

però la mateixa raresa del vi era causa de sospita. Per exemple, Koch posseeix dos màgnums de Lafleur del 1947. «El 47 és la millor anyada de Lafleur», em va explicar Molyneux-Berry. Però després va afegir que, segons tots els indicis, el 1947 el celler només va embotellar cinc màgnums. «Quantes possibilitats hi ha que en tingui dues de les cinc?», es va preguntar. Edgerton manté una base de dades que segueix la pista de les vendes i dels preus de les subhastes. Des del 1998 s'han venut en subhastes 19 màgnums de Lafleur del 1947.

Serena Sutcliffe, de Sotheby's, em va explicar que la majoria de col·leccionistes acabalats prefereixen no assabentar-se de les falsificacions, o, si se n'assabenten, prefereixen no fer-ho públic. Segons em va dir, diverses vegades havia inspeccionat un celler que un col·leccionista estava interessat a subhastar i, després de rebutjar-lo en conjunt o en part pel predomini de falsificacions, s'havia assabentat que el col·leccionista en qüestió havia venut el vi fals a través d'un dels seus competidors. Els col·leccionistes «no volen acceptar la responsabilitat», em va dir.

«Aquest cas va molt més enllà» de Rodenstock, em va dir Koch. «Quan acabi de revisar tots els vins de la meva col·lecció, perseguiré tota la gent que me'ls va vendre. Els minoristes saben el que fan. En són còmplices.» Una de les ampolles problemàtiques de Koch és un màgnum de Pétrus del 1921 que va comprar per 33.000 dòlars en una subhasta organitzada pel minorista de vins de Nova York Zachys el 2005. Koch creu que el vi procedeix de Rodenstock, i menciona l'ampolla a la demanda. (Fonts de Zachys afirmen que no tenen proves que indiquin que el vi provenia de Rodenstock.) Un altre màgnum de Pétrus del 1921 havia estat qualificat amb cent punts i descrit com «d'un altre planeta» per Robert Parker arran de l'esdeveniment organitzat per Rodenstock a Múnic el 1995. La primavera passada, Jim Elroy va dur el màgnum de Koch a Bordeus perquè l'inspeccionessin al celler. El personal de Pétrus va arribar a la conclusió que el

tap de suro tenia una llargària diferent i que el tap i l'etiqueta semblaven haver estat envellits artificialment. A Pétrus van confirmar que tenien dubtes sobre l'autenticitat de l'ampolla. I el responsable del celler, en una trobada amb Elroy, va afirmar que no havia sentit parlar mai d'un màgnum de Pétrus del 1921 i que no creia que la propietat n'hagués embotellat cap.

Això plantejava un interrogant interessant. Si Pétrus no havia confeccionat cap màgnum l'any 1921, què era el que havia begut Parker a l'esdeveniment de Rodenstock? El nas de Parker està assegurat en un milió de dòlars; sembla gairebé patològic que Rodenstock convidés un expert d'aquest calibre a la seva taula i li servís una falsificació. Elroy ho veu com una prova més de la culpabilitat de Rodenstock, i afirma que aquesta mena de riscos no són inusuals en un falsificador. «En sé molt, d'estafadors», em va dir. «N'he enviat molts a la presó. Pensen: "Soc molt intel·ligent. Soc la persona més intel·ligent del món". Rodenstock se sent així.» I si el Pétrus del 1921 al qual Parker va atorgar cent punts era efectivament una falsificació, potser aquesta arrogància no estava injustificada. Pot ser que Rodenstock fos tan hàbil a l'hora de falsificar vins que les seves falsificacions fossin tan bones, o fins i tot millors, que el producte autèntic? Quan vaig preguntar a Parker per l'ampolla, es va afanyar a reconèixer que fins i tot els crítics de vi més bons són fallibles. Però tot i així va reiterar que l'ampolla era espectacular. «Si allò era fals, hauria de fer-se enòleg», va dir Parker. «Era una meravella.»

L'estiu del 2007, Hardy Rodenstock va acomiadar els advocats de Manhattan que havia contractat per defensar-lo de la demanda de Koch. En una carta al jutge, va objectar que, com a ciutadà alemany, el tribunal no tenia cap jurisdicció sobre la seva persona; que Koch no li havia comprat les ampolles directament

sinó a tercers; i que el cas hauria de quedar invalidat perquè havia prescrit. Potser Koch «tenia per hobby passar-se anys emprenent accions legals contra la gent», va suggerir, però ell no pensava participar en «aquests “jocs estúpids”». I després d'aclarir les seves objeccions, va anunciar: «Abandono el procediment».

Rodenstock no es va prestar a ser entrevistat per a aquest article, però en una sèrie de faxos, la majoria dels quals en alemany, va defensar la seva innocència i va protestar pel retrat que Bill Koch feia d'ell, condemnant les «conxorxes i tripijocs» de Koch. Reconeixia que el seu nom legal és Meinhard Goerke però insistia que moltes persones es canvien de nom, i posava com a exemple el presentador de la CNN Larry King (que va néixer amb el nom de Lawrence Harvey Zeiger). Rodenstock va negar haver dit a Tina York que pertanyia a la família Rodenstock, i va defensar que havia estat professor, escrivint: «Això és un fet! I es pot comprovar!». Va negar que hagués trobat cent caixes de bordeus a Veneçuela, assenyalant que «Això serien mil dues-centes ampolles?!?!?!». Pel que fa a les acusacions d'Andreas Klein sobre el fet d'haver trobat ampolles buides i etiquetes al soterrani del seu apartament, Rodenstock va escriure que no era estrany que els entesos guardessin els envasos després d'un tast de vins. «Trec les etiquetes de les ampolles antigues i les faig emmarcar», va dir. «Queden molt bé!» Va desmentir que hagués proporcionat cap ampolla a Wine Library, així com el màgnum de Pétrus que Koch mencionava a la demanda, i va insistir: «Les meves ampolles de Pétrus del 1921 sempre han estat absolutament autèntiques!!!». Citava la ressenya de cent punts de Parker, i es preguntava: «Quina prova millor per demostrar que el vi era autèntic que el fet que uns experts mundialment reconeguts el descrivissin com a superb i li donessin la màxima puntuació possible?».

Rodenstock es va mostrar especialment molest amb el relat de Bill Koch sobre la seva única trobada, l'any 2000, durant

el tast de Latour organitzat per Christie's. «Jo no vaig arribar tard!», va insistir. «Tampoc em trobava incòmode ni vaig fugir d'ell ràpidament. La meva expressió facial era, n'estic segur, d'agradable expectació davant del tast de Latour. Estava de molt bon humor!!!» Segons recordava Rodenstock, Koch li va dir que tenia unes ampolles de Jefferson i Rodenstock va respondre: «Me n'alegro per vostè, però no les ha aconseguit de mi».

Quant a l'autenticitat de les ampolles Th.J., Rodenstock es val d'un seguit de justificacions que de vegades es contradiuen. «Si Christie's hagués tingut el més mínim dubte sobre l'autenticitat, no haurien acceptat l'ampolla de Lafitte del 1787», va escriure. «Per tant, no se'm pot retreure res!» Suggestia que l'anàlisi que Koch va fer de les inicials no va ser duta a terme per científics sinó per «gravadors aficionats», amics de Koch que cobraven per les seves conclusions. Però en una carta al tribunal, imaginava la possibilitat que les inicials fossin modernes, amb la hipòtesi que la persona que li va vendre els vins inicialment «les hagués tornat a gravar a sobre dels antics gravats [...] perquè ja no es podien llegir amb claredat». Rodenstock també suggeria que podria haver estat el mateix Koch (o algun treballador seu) qui hagués tornat a gravar les ampolles, tot assenyalant que «En vint anys els poden haver passat moltes coses, a les ampolles!!!». (Quan Hans-Peter Frericks va presentar la demanda per la seva ampolla de Jefferson, Rodenstock va fer una afirmació similar, suggerint que Frericks hauria alterat la seva pròpia ampolla per parar una trampa a Rodenstock.)

El 14 d'agost, el magistrat jutge, que supervisa qüestions de procediment prèvies als judicis, va recomanar que el tribunal admetés un judici en rebel·lia contra Rodenstock per la seva negativa a participar-hi. Ara el jutge d'instrucció haurà de decidir si accepta les diferents defenses processals de Rodenstock. Però encara que el condemni per incompareixença, Rodenstock insisteix que els tribunals alemanys no executaran la sentència.

Mentrestant, Jim Elroy ha lliurat els resultats de la seva investigació a les autoritats, s'ha convocat un jurat d'acusació per considerar les proves, i l'FBI ha començat a enviar citacions a col·leccionistes de vi, tractants i cases de subhastes. «Tindrà un efecte beneficiós per a la indústria en general», em va dir Koch. «I si el jutge desestima la demanda per alguna raó tècnica, en podria presentar cinc més.»

A la part posterior del seu celler de Palm Beach, passades les fileres d'ampolles de valor incalculable, darrere d'una elegant reixa de ferro forjat, hi ha un armari on Koch guarda les ampolles més antigues, moltes de les quals ara creu que són falses. Vaig agafar una de les ampolles del Lafitte del 1787 amb la inscripció Th.J. La vaig trobar freda i sorprenentment pesada, i vaig passar els dits per sobre de les lletres. Podia ser que una passió compartida pels vins més vells i singulars hagués enecat tothom (col·leccionistes, crítics, subhastadors) davant la pura improbabilitat d'aquelles inicials? Jefferson havia demanat, en aquella carta del 1790, que marquessin el seu vi i el de Washington, però segurament es referia a les caixes, no pas a cadascuna de les ampolles.

Koch va destapar una ampolla de Montrachet del 1989, vam pujar a la planta principal i ens vam instal·lar en unes cadires de pell molt còmodes a la sala de l'Oest. El vi era fresc i amb un vigor notable; per al meu paladar no instruït, no estava gens malament. Mentre discutíem el cas, em vaig adonar que a Koch no se'l veia gens preocupat. S'ha llançat a la batalla contra Rodenstock i les falsificacions de vi amb el mateix entusiasme temerari que va mostrar en el moment que va començar a col·leccionar vins. «Abans presumia de tenir els vins de Thomas Jefferson», em va dir. «Ara puc presumir de tenir les falsificacions del vi de Thomas Jefferson.»

A fora, el sol es començava a pondre, i el cap de cuina de Koch li va comunicar que el sopar consistiria en cranc de closca tova i carn de cérvol. Koch va fullejar el quadern del celler, una carpeta gruixuda on hi ha la llista de tots els seus vins. A dalt, un dels seus fills feia botar una pilota de bàsquet. Bridget Rooney va entrar a la sala amb la filla d'un any de la parella, Kaitlin, a coll. «Ara parlàvem de vins falsos», va dir Koch. «Ens acompanyes?» Rooney se li va asseure al costat. Duia un collar de perles enormes, i va semblar que no s'adonava que la Kaitlin les estava mossegant. Va agafar la copa de Koch i en va fer un glop. «Mmm», va murmurar. «Aquest sí que no és fals.»

L'any 2018, Hardy Rodenstock va morir als setanta-sis anys, després d'una malaltia. Bill Koch va anar ampliant la seva croada contra el frau de vins de gran qualitat, apuntant a altres falsificadors i presentant noves demandes. Avui encara continua investigant, molt feliçment.